

բուն մէջ արեւելեան հոգիի մը զգայնութիւնը և մտքի երեւակայութիւնը:

Այդպէս են իր Արեւելեան գիշերները, հեքիասը, և մանաւանդ իր Աշարայրի պատերազմը:

Գուրգէն Ալեմշահի մէջ բացի երգահանէն՝ նկատելու է նաեւ շատ ճարտար դեկորատիվ և խմբավար: Խմբերգային կազմակերպութիւններուն մէջ շատ զերարհազորդ, աշխոյժ և վճռական, իսկ իրրեւ նուագախումբի վարիչ՝ ան նշանաւոր էր իր արտայայտութեան ճշգրտութեամբը, իր մոգական մականին տակ կտորները կեանք կ'առնէին ստանալով իրենց հարազատ բնոյթը և երանգաւորումը:

Ժամանակը շատ ժլատ եղաւ իրեն հանդէպ: Այդպիսի պատրաստուած մտքէ մը ազգը կը սպասէր դեռ նորանոր գործերու:

Ու այդ օրը հեռու չէր. Ամերիկայէ դարձին, ոգեւորուած հոն գտած յաջողութենէն ու միանգամայն ընդունած իր հոգւոյն խորը՝ հոսանքը նոր ներշնչումներու, պիտի ձեռնարկէր անտարակոյս ինչպէս յայտնած էր իր մտերիմ բարեկամներուն, երաժշտական նոր արտադրութիւններուն: Գժրախտաբար այդ բախտը հունեցանք:

Հայ Սփիւռքի երաժշտական մարդին մէջ՝ իր կորուստը անփոխարինելի է, և սուգը որ խորապէս կը ճնշէ մեր վրայ, պիտի տեսէ ընդերկար: Մեր այս ծանր կորուստին առջեւ սակայն, լուռ ու համակամ, միշտ պիտի երազենք կարօտով Գուրգէն Ալեմշահը իր աղնիւ ու բարի ժպիտով, իր տաղանդին փայլով և իր հոգւոյն թանկագին ձերքերով, որոնք կը մնան անթառամ մեր սրտին մէջ՝ հակառակ աւերիչ ժամանակին:

Հ. Մ. Ճ.

ՈՂԲԵՐԳ ԳՈՒՐԳԷՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հոս կու տանք Գուրգէն Ալեմշահի և իր եղբոր Խաչիկի՝ երբեմնի իրենց Ուսուցիչ Պր. Քիւրքճեանի (Բերայի Մխիթարեանց Սազը Աղաճի վարժարանին մէջ) սիրուն ողբերգը, գրուած իր աշակերտին մահուան անակնկալ լուրին առթիւ:

Կատակդ հերիք, բաց աչերըդ իմ որդի
Կատակդ հերիք, ելիր ոտքի իմ որդի.
Հերիք, զսպեա ժըպիտդ անմեղ, տես, կու լամ,
Խօսէ, խնդա՛ որ մահուանըդ չըհաւտամ:

Բնդոտս ելաւ և կանգնեցաւ ժպտագին,
Հսկայ վարդ մ'էր՝ թէ՛ մարմինն իր, թէ՛ հոգին.
Լըցաւ երկինք անոյշ հոտով քաղցրաբոյր
Ան՝ բոլորին կու տար հեղիկ, մեղմ համբոյր:

Խօսէ՛ ինծի, գոնէ ինծի և գաղտնի
Զաւակս անգին, ձայնըդ լրանմ երբեմնի...
Վարդէն համեստ, վարդէն աղուոր իմ որդի,
Գեղեցկութեանդ անգիտակից կոյս հոգի:

Վերըսկըսաւ երազներու կեանքը նոր,
Յուզիչ հրճուանք, երգ ու աղօթք ամէն օր.
Լըռիկ, անդորր խաղաղութեան աշխարհէն էր
Վարդին խորէն Գուրգէնը գոհ կը նայէր:

Նորածինի պէս անմեղ ես, իմ տըղաս,
Ես քու հետդ եմ, և դուն ինձ հետ, պէտք չէ լսա.
Աստղ մ'էիր, այժմ վարդ մը կ'երեւաս.
Բարի հոգի, արի հոգի, լոյս դառնաս:

27 դեկտ. 1947.

Ք. Ա.

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԷՋ ՄԸ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Ա.

Որք էր Սեդրակ: Բայց իրական որբերէն: Չէր յիշէր ոչ իր մայրը, ոչ իր հայրը: Չէր գիտեր նաեւ թէ քոյր մը, կամ եղբայր մը, կամ աղագական մը ունեցած ըլլար, ո՞նէ մէկ ատեն, աշխարհի ո՞նէ մէկ անկիւնը: Զինքը հաւաքած էին՝ շատ փոքրիկ հասակէն ու իրեն անուն մը տուած: Շունի մը նման:

Սեդրակ գիտէր միայն թէ կատարեալ որբ մըն էր: Ասիկա շատ լաւ գիտէր, որովհետեւ շատ յաճախ զգացած էր մորթին վրայ, ձեռքերուն վրայ, սրտին և ճակատին վրայ:

Գիտէր նաեւ թէ հայ էր: Որովհետեւ հայ ձեռք մը զինքը հաւաքած էր մանուկ եղած ատենը, և անունն ալ հայկական էր: Իր երակներուն արիւնն ալ այդ կ'ապացուցանէր, առանց շատ աղէկ ըմբռնելու:

Թէ՛ երբ հայու մը խանութը մտաւ աշխատելու, մօտաւորապէս քսան տարեկան մը ըլլալու էր: Թէ՛ ասդին անգին քանի մը լեզու խօսիլ սորված էր, բայց չունէր ուսում: Թէ՛ ապրելու համար հաց, հագուստ և բնակարան պէտք են ու ասոնք դրամով կը գնուին:

Շատ որբեր կային 1915-ի վայրագութեանց հետեւանքով: Սեդրակ այս թուականին փաստերէն էր:

Շատ որբեր կային: Մեր գիտցածէն աւելի: Եւ ամէն որբ պատմութիւն մըն էր: Մեր պատմութիւնը: Եւ մեր պատմութեան վկայութիւնը:

Սեդրակ անոնցմէ էր երբ մտաւ հայ խանութպանի մը մօտ:

Ինքն ալ կը զարմանար թէ ինչպէս զինքը մինչեւ Աղեքսանդրիա կրցած էին բերել: Հայ որբ մը կարելի էր աղատել: Եւ սակայն եկած էր, հոն էր, կը շնչէր, ապրելու տրամադրութիւն ունէր, և ոչ թէ աշխարհը՝ այլ մարդ մը անգամ չէր ճանչնար, ու կենդանի նախատինքն էր այս աշխարհի: Եւ ամէնէն լայն նախատինքն էր իր խանութին առաջ կանգնած էր Սեդրակ, բայց չէր համարձակեր ներս մտնելու: Կը վախնար ինք. և իրմէ կը վախնային: Ունէր կօշիկներ

պատուած ու առանց խրացի: Ունէր հագուստ մը որ իր մորթը ցոյց կու տար տեղ տեղ:

Մարդը ըսաւ.

— Հոգ չէ ներս անցիր:

Եւ ներս անցաւ որբը: Հայ որբը լոյս առաւ հայ խանութէն ներս:

Տրուեցաւ իրեն հագուստ մը որ նոր չէր, բայց իրենինն հետ չէր բաղդատուեր: Մարդու երեւոյթ առաւ իսկոյն: Ոյժ ալ առաւ:

Քիչ մը ամէն գործ ըրաւ հոն. երիտասարդ էր, խելք ունէր, լեզուներ կը խօսէր: Ատեն մը յետոյ քիչ մըն ալ դրամ ունեցաւ. ծխախոտ անգամ գնեց:

Հայ խանութպանը վաճառականի մը պէս նայեցաւ հայ որբին: Չար չեղաւ հետը: Գործ պահանջեց: Վարձատրեց զայն: Զեղչ մը՝ այս վարձատրութենէն, շահ նկատեց:

Օրին մէկը Սեդրակ փախաւ: Պատճառը հարցուցի: Հայ խանութպանը պատասխանեց.

— Վերջերս ծուլացած էր:

Խնդրանքիս վրայ, Սեդրակ ետ կանչուեցաւ: Իր գործէն գոհ չէր. հայ խանութպանն ալ իրմէ: Սեդրակ հոն կ'աշխատէր, որովհետեւ ուրիշ գործ չունէր. խանութպանն ալ զինքը չէր վճարեր, որովհետեւ հայ որբ մըն էր ան:

Շատ էին հայ որբերը. ամէն հայ անոնց վրայ կը խղճար: Եթէ արտասահմանի մէջ հայկական պետութիւն մը ունենայինք, այս պետութիւնն ալ իր կարգին պիտի ունենար որբերու նախաընթացը մը: Ուրեմն մեր որբերը չունեցան նախարար մը, բայց ունեցան պաշտպան խանութպաններ:

Սեդրակ ինծմէ կ'ամչնար. գործի կը ըծուէր: Խանութպանն ալ ինծմէ կ'ամչնար, ու զայն գործի կ'առնէր: Հայ որբը գնաց ու վերագարձաւ այս խանութը քանի մը անգամ: Իր տաւրէքը կը յառաջանար, բայց ոչ իր կացուցութիւնը: Ուսում չունէր, բայց կը հասկնար ասիկա: Մեղմադճոտ տղայ չէր. և սակայն օր մըն ալ այլ եւս այս խանութը չտեսայ զինքը:

Բ.

Երկու տարի յետոյ իրեն հանգիստացայ ծառայութի մը գրասենեակին մէջ:

Շուտեցաւ զիս տեսնելով: Շատ տակն ու վրայ եղաւ, և սուրճի ափսէն ամբողջովին վար ինկաւ իր ձեռքերէն, բոլոր գաւաթներէն. և իրմէ կը վախնային: Ունէր կօշիկներ

